

↓
СТРАХУВАННЯ

СТРАХОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

Підлягає поверненню на кафедру

СТРАХОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

Методичні рекомендації

Укладачі: Ольга Михайлівна Гладчук,
Софія Степанівна Кучерівська

Чернівці
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
2023

УДК 368 (072)
С-836

Друкується за ухвалою Вченої ради
економічного факультету
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
(протокол № 9 від 15.03.2023 р.)

Укладачі: О. М. Гладчук, С.С. Кучерівська

С-836 **Страхова діяльність** : метод. реком. / уклад. : О. М. Гладчук,
С.С. Кучерівська. Чернівці : Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федько-
вича, 2023. 80 с.

Методичні рекомендації зорієнтовані на освітню програму підготовки бакалаврів за спеціальністю «Соціальне забезпечення». Видання містить короткі конспект-схеми лекцій, теми доповідей і рефератів, запитання та завдання для самоперевірки, а також список рекомендованих літературних джерел з курсу «Страхова діяльність». Для здобувачів вищої освіти різних спеціальностей денної та заочної форм навчання.

УДК 368 (072)

© Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, 2023

© Укладачі: О. М. Гладчук, 2023
С. С. Кучерівська, 2023

Навчально-методичне видання

СТРАХОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

Укладачі: Ольга Михайлівна **Гладчук**,
Софія Степанівна **Кучерівська**

Методичні рекомендації

Підписано до друку 21.03.2023. Формат 60х84/16
Папір офсетний. Друк різкогріфичний. Ум.-друк. арк. 4,4.
Обл.-вид. арк. 4,7. Зам. Н-024.

Видавництво та друкарня Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича
58002, м. Чернівці, вул. Коцюбинського, 2
e-mail: ruta@chnu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №891 від 08.04.2002 р.

ЗМІСТ

Передмова..... 4

МОДУЛЬ І.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТРАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Тема 1. Поняття та економічна суть страхування.....5

Тема 2. Історія виникнення та розвитку страхової діяльності.....10

Тема 3. Термінологія страхової справи.....18

Тема 4. Форми та види страхування.....22

Тема 5. Страховий ринок.....30

Тема 6. Фінансові результати діяльності страхової компанії....39

МОДУЛЬ 2.

ПРАКТИКА ЗДІЙСНЕННЯ ВИДІВ СТРАХУВАННЯ

Тема 7. Страхування рівня життя громадян45

Тема 8. Майнове страхування.....54

Тема 9. Страхування ризиків.60

Тема 10. Страхування відповідальності... ..65

Тема 11. Перестраховання та співстраховання71

Рекомендована література..... 79

ПЕРЕДМОВА

Освітня компонента «Страхова діяльність» належить до обов'язкових навчальних дисциплін циклу професійної підготовки студентів спеціальності 233 «Соціальне забезпечення». Вона формує у здобувачів вищої освіти базові знання зі страхової діяльності, ознайомлюючи їх із необхідністю, суттю, функціями і особливостями здійснення страхової діяльності.

Мета навчальної дисципліни «Страхова діяльність» – формування спеціальних знань із основ страхування, ведення страхового бізнесу, практичних навичок із організації страхової діяльності та роботи страхової компанії, основних характеристик страхового захисту майнових інтересів юридичних осіб і населення на випадок настання ризикових ситуацій.

Пропоновані методичні рекомендації систематизують базову інформацію з курсу «Страхова діяльність», яка викладена за допомогою ілюстрацій, схем і таблиць.

МОДУЛЬ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТРАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ТЕМА 1. ПОНЯТТЯ Й ЕКОНОМІЧНА СУТЬ СТРАХУВАННЯ

1.1. Страховий захист суспільного виробництва як економічна категорія.

1.2. Страховий фонд: теорії та форми його організації.

1.3. Страхування: суть, функції та роль.

Основні терміни та поняття: страховий захист, страховий фонд, централізований страховий (резервний) фонд, децентралізований страховий (резервний) фонд, страховий фонд страхової компанії, амортизаційна теорія, теорія доданої вартості, страхування, функції страхування, функція відшкодування збитку, ризикова функція, функція створення і використання страхових резервів, заощаджувальна функція, превентивна функція.

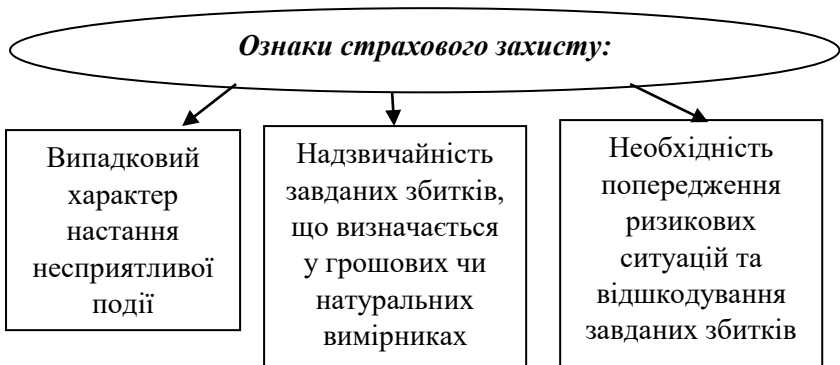
1.1. Страховий захист суспільного виробництва як економічна категорія

У своєму житті людина, проводячи певну діяльність, володіючи благами, наражається на певні ризики. Вони можуть бути фінансові, матеріальні, особисті, передбачувані, непередбачувані, які підлягають страхуванню або ні, взаємопов'язані тощо.

Нешасний випадок – подія, яка через несприятливий збіг обставин призводить до загибелі або втрати здоров'я окремих людей.

Стихійне лихо – подія, спричинена руйнівною дією сил природи, охоплює здебільшого немалу територію і призводить до значних матеріальних збитків і людських

Страховий захист полягає у нагромадженні і витрачанні грошових та інших ресурсів задля здійснення заходів, пов'язаних з попередженням, подоланням чи зменшенням негативного впливу ризиків і відшкодування пов'язаних з ними витрат.

1.2. Страховий фонд: теорії та форми його організації

Страховий фонд – це уособлена частина валового внутрішнього продукту і національного доходу, що призначена для покриття надзвичайної шкоди та можливе запобігання їй. Розмір страхового фонду вказує на розмір втрат, які зазнає суспільство у результаті ризиків, що покриваються страхуванням.

Теорії формування страхового фонду:

Марксова теорія (К. Маркс) - витрати на страхування здійснюються за рахунок прибутку

Амортизаційна теорія (А. Вагнер) - витрати на страхування зараховуються до собівартості продукції певними частинами, аналогічно амортизаційному фонду.

Організаційні форми страхового фонду

<p><i>Державний страховий (резервний) фонд</i></p>	<p>Утворюється за рахунок загальнодержавних ресурсів, призначений для відшкодування збитків і подолання наслідків стихійних лих у межах усієї країни. Формується як у натуральній, так і грошовій формах.</p>
<p><i>Фонд самострахування (фонд ризику товаровиробника)</i></p>	<p>Створюється у децентралізованому порядку, як правило, у вигляді натуральних запасів і за його допомогою здійснюється оперативне подолання тимчасових труднощів у діяльності юридичних чи фізичних осіб.</p>
<p><i>Страховий фонд страхової компанії</i></p>	<p>Створюється у таких двох частинах: I. За рахунок страхових внесків клієнтів компанії і має суто цільове використання – відшкодування збитків постраждалих клієнтів. II. Формується за рахунок частини прибутку страхової компанії, внесків її засновників і акціонерів. Використовується на потреби компанії аналогічно фонду ризику підприємства.</p>

1.3. Страхування: суть, функції та роль

Страхування – це система економічних відносин, що полягають у передачі ризику матеріальних або грошових втрат фізичними та юридичними особами за певну плату спеціалізованій організації, яка зобов'язується виплатити відшкодування збитків при настанні страхового випадку за рахунок сформованих нею резервів.

Страхова діяльність - урегульована нормами права господарська діяльність страхових компаній щодо надання страхових послуг своїм клієнтам за рахунок сформованих страхових фондів, яка здійснюється на основі отриманої ліцензії, як правило, задля одержання прибутку.

Окрім того, що страхування забезпечує страховий захист суспільного виробництва, допомагає державі зменшувати соціальні ризики населення, страхування виступає дієвим внутрішнім джерелом інвестицій в економіку країни.

Теми доповідей та рефератів

1. Місце і роль страхування як засобу економічної безпеки суб'єктів господарювання.
2. Процес реалізації ідеї страхового самозахисту українського суспільства.
3. Місце страхування в системі фінансових категорій.
4. Порівняльна характеристика форм організації страхового фонду суспільства.
5. Необхідність страхового захисту у виробництві та житті людей.

Запитання та завдання для самоперевірки

1. У чому полягає необхідність страхування?
2. Що таке страхування, яка його економічна природа, суть та функції?
3. У чому полягає основне призначення страхових фондів?
4. Назвіть основні фактори, що визначають особливість та важливість страхування в сучасних українських реаліях.
5. Охарактеризуйте основні принципи страхування.
6. Хто належить до суб'єктів страхових правовідносин?

ТЕМА 2. ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТКУ СТРАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

- 2.1. Історія розвитку страхування у світі.
- 2.2. Історія виникнення страхування в Україні.
- 2.3. Особливості розвитку страхової справи від 90-х років до сьогодення.

Основні терміни та поняття: страховий захист, страховий фонд, страхування, страховик, страхувальник, взаємне страхування, державне страхування.

2.1. Історія розвитку страхування у світі

Страхування пройшло складний шлях у своєму розвитку, що був зумовлений протиріччями політичних, економічних і соціальних перетворень. Виникло страхування насамперед завдяки розвитку торгівлі. Зародження та перші прояви страхових відносин відбулося ще за тисячі років до нашої ери.

***Найдавнішою формою страхового захисту було
взаємне страхування***

Найдавніші згадки про страхування, які дійшли до нинішнього часу, викладені в одній з книг Галмуда і полягали ось у чому: якщо осел пропадає або ж гине в одного з погоничів, то всі інші повинні передати йому іншого осла, але ні в якому разі не замінювати втрату грошима.

Окремі елементи страхування згадувалися в законах вавилонського царя Хаммурапі (2 тис. до н. е.) і полягали у розподілі між зацікавленими особами (учасниками торгівельного каравану) ризику можливих збитків у дорозі від різних небезпек, захисту їх інтересів у разі настання несприятливих подій, розподілі збитків між усіма учасниками.

У 970-930 рр. до н.е. єгипетські каменярі, які брали участь у будівництві пірамід, засновували каси взаємодопомоги на випадок загибелі або інвалідності від нещасного випадку, з яких і виплачувалися гроші постраждалим або родичам загиблих.

У Стародавньому Римі існували так звані «каси легіонерів», їх страхувала держава, але легіонери самі теж вносили певний внесок, щоб їх родичі у разі смерті годувальника отримали страхове відшкодування.

Середньовічне гільдійсько-цехове страхування

Перші гільдії виникли в Англії (X-XI ст.), Німеччині (XI-XII ст.), Данії та Ісландії (XII ст.). Вони виконували роль братства. У процесі їх диференціації виникли «захисні» та «професійні» гільдії. Найбільшого поширення набули гільдії купців і цехи ремісників. Були гільдії акторів, найманих солдатів, грабіжників і навіть волоцюг. Гільдії надавали матеріальну взаємодопомогу своїм членам за певних умов.

У XIII ст. взаємне страхування набуло поширення в Італії, Німеччині, Англії, де активно розвивалися торгівля, морське судноплавство, грошові розрахунки. Зокрема, римські колегії активно провадили страхування на випадок смерті, а німецькі купецькі гільдії (пізніше цехи) – страхування від нещасних випадків і старості.

У XIV ст. страхування починає набувати рис комерційної операції (*страхового бізнесу*), особливо у морському страхуванні в Італії. Перші зразки сучасних страхових угод, з'явилися у XIV ст. в Італії та Нідерландах. Тоді ж виникли перші комерційні страхові компанії у морському страхуванні.

Найдавнішу з відомих істориками угод із морського страхування укладено в Генуї 1347 року. Страхові операції того часу носили характер угоди між страховиком і страхувальником (купцем чи господарем судна), відповідно до якої страховик передавав певну суму купцю у вигляді позики, з умовою, що він її втрачає, якщо виникне аварія, а у випадку вдалої морської подорожі купець повертає страховику суму разом з винагородою (*договір бодмерей*).

У XVII-XVIII ст. виникли товариства страхування життя, діяльність яких базувалася на строгій математичній організації (теорії ймовірності, таблиці тривалості життя). Також почало формуватися страхування тварин, урожаїв.

Розвиток капіталістичних відносин, поширення машин сприяли виникненню страхування майна, страхування від вогню, страхування на випадок хвороби, інвалідності. На ринку усе частіше з'являлися акціонерні страхові компанії.

З другої половини XIX ст. до страхової діяльності активно долучається держава, запроваджуються обов'язкові види страхування.

2.2. Історія виникнення страхування в Україні

Найдавнішим способом страхового захисту на українських землях також було **взаємне страхування**. Починаючи з XIII ст. і до появи залізниці на теренах сучасної України велику роль у перевезенні вантажів на далекі відстані відіграло чумацтво. Під час подорожі чумаки міг захворіти, померти, міг загинути віл чи зламатися віз, тоді зусиллями всього гурту чумаків потерпілому (або родичам) виділялася допомога, купували потрібні засоби пересування. Однак до попередньої сплати регулярних внесків для створення й поповнення страхового фонду вдавалися рідко.

В Україну класичне страхування прийшло із Західної Європи ще в XIII ст. На той час у Петербурзі і Москві виникли філії англійських страховиків.

У 1786 р. було встановлено державну монополію на страхову діяльність у Російській імперії. Катериною II у 1781 р. видано «Статут купецького судноплавства», де містилися положення про морське страхування, а у 1786 р. спеціальним Маніфестом уведено страхування від вогню.

Найбільш поширеним страховим ризиком за тих часів була пожежа, тому в 1827р. утворено Перше російське страхове товариство від вогню. До 1913р. уже більше 300 страховиків (у т. ч. 13 акціонерних компаній) здійснювали страховий захист від вогню. Зі скасуванням кріпосного права активізувався розвиток страхової справи, зорієнтованої на потреби села, утворилася система земського страхування.

У Полтаві в 1863 р. була створена перша страхова компанія (товариство взаємного страхування від вогню) на теренах Східної України.

Першими українськими страховими товариствами на території Західної України (Австро-Угорщина) були страхове товариство страхування від вогню «Дністер» (1891 р., м. Львів) і товариство взаємного страхування життя і пенсій «Карпатія» (1911 р., м. Чернівці).

У 1906р. прийнятий закон про проведення страхування життя державними ощадними касами. До революції на території України були майже всі відомі на той час різновиди страхування і форми страхових компаній.

Події 1917р. внесли багато змін і у страхову справу нашої країни. Уже через рік страхова справа була оголошена державною монополією. Усі страхові операції виконувались органами Головного управління державного страхування, яке підпорядковувалось Міністерству фінансів.

Страхування розвивалося в умовах командно-адміністративних методів управління народним господарством.

2.3. Особливості розвитку страхової справи від 90-х років до сьогодення

У 90-х роках після здобуття Україною незалежності в страховій діяльності потрібно було відроджувати традиційні принципи і види страхової справи, на фоні складних трансформаційних економічних і політичних процесів.

Етапи еволюції страхової справи в незалежній Україні:

1 етап становлення страхової справи припав на найтяжчі роки існування молодого економіки 1991-1996. Це період вважають *етапом невикористаних можливостей і помилок*. Він характеризується зміною форм господарювання, відсутністю спеціалізованого законодавства, скасуванням монополії держави на страхування, лібералізацією економіки, виникненням псевдостраховиків.

2 етап (1996-2004 рр.) – *етап розбудови*, характеризується впровадженням нових видів страхування, поширенням інституту страхових брокерів, удосконаленням страхового законодавства; створенням спеціального державного наглядового органу; створенням професійних об'єднань страховиків.

3 етап (2004-2014 рр.) – *етап екстенсивного розвитку страхування* під впливом різноманітних як сприятливих, так і негативних факторів функціонування національної та міжнародної економік. Активне зростання кількості страхових компаній, при низькому рівні покриття страхуванням потреб ринку.

4 етап (2015 р.-...) – *етап інтенсивного розвитку страхування* у складних економічно-політичних умовах. Кількісні показники розвитку страхового ринку України мають стійку тенденцію до зростання (попри зменшення кількості страхових компаній), але все ж таки вони набагато нижчі, ніж в інших країнах світу та в цілому ще не відповідають реальним потребам національної економіки.

Основні показники розвитку страхового ринку в Україні					
	2018	2019	2020	2021	3 кв 2022
Кількість страхових компаній, од.	281	233	210	155	139
<i>у т.ч. life-страховиків, од.</i>	<i>30</i>	<i>23</i>	<i>20</i>	<i>13</i>	<i>13</i>
Активи за балансом, млн грн	63 493	63 867	64 920	64 209	70 869
Обсяги сплачених статутних капіталів, млн грн	12 637	11 066	9 748	7 923	8 005
Сформовані страхові резерви, млн грн	26 976	29 559	34 193	36 556	39 794
Валові страхові премії, млн грн	49 368	53 001	45 176	49 708	28 574
Валові страхові виплати, млн грн	12 863	14 338	14 854	17,958	9 502
Рівень валових страхових виплат, %	26,1	27,1	32,9	36,1	33,3
Обсяг страхових платежів сплачених перестраховикам, млн грн	17 941	16 713	8 487	8 623	3 426

Теми доповідей і рефератів

1. Взаємне страхування як найдавніша форма страхового захисту.
2. Основи страхового захисту в «Руській правді» Ярослава Мудрого.
3. Розвиток страхової діяльності на Буковині.
4. Державні механізми у розвитку українського страхування.
5. Еволюція страхування у розвинених країнах та їх вплив на вітчизняний страховий ринок.

Запитання та завдання для самоперевірки

1. Від чого залежить рівень розвитку страхування у країні?
2. У чому полягає необхідність створення загального страхового фонду держави?
3. Поясніть, використовуючи історичний досвід, причину недовіри населення до страхування в Україні.
4. Коли і де було засноване перше страхове товариство?
5. У чому полягає суть поняття «бодмерей»?
6. Охарактеризуйте особливості функціонування та історію створення асоціації Ллойд.
7. Які сучасні перспективи розвитку страхування в ринковій економіці?

ТЕМА 3. ТЕРМІНОЛОГІЯ СТРАХОВОЇ СПРАВИ

3.1. Поняття, що виражають загальні умови страхування.

3.2. Терміни, які визначають умови формування страхового фонду.

3.3. Поняття, які визначають умови використання коштів страхового фонду.

3.1. Поняття, що виражають загальні умови страхування

Страховик – фінансова установа, яка створена у формі акціонерного, повного, командитного товариства чи товариства з додатковою відповідальністю, або ж державної організації, яка має статус юридичної особи та ліцензію на право здійснення страхової діяльності.

Страхувальник – юридична або дієздатна фізична особа, яка уклала договір про страхування, сплатила належні внески і має право при настанні страхового випадку отримати відшкодування в межах страхової суми, зазначеної у страховому полісі.

Вигодонабувач (отримувач страхового відшкодування) – фізична чи юридична особа, якій за умовами страхового договору надано право на одержання страхового відшкодування.

Застрахований – фізична особа, яка бере участь в особистому страхуванні, безпосередньо життя, здоров'я та працездатність якої і є об'єктом страхового захисту.

Страховий поліс (свідоцтво, сертифікат) – документ, що підтверджує факт здійснення страхування. Видається страховиком страхувальнику після сплати разового чи першого страхового внеску. Містить головні умови договору.

Страхова відповідальність – зобов'язання страховика сплатити страхове відшкодування чи страхову суму при виникненні обумовлених у страховому договорі наслідків страхових випадків.

Об'єкт страхування – конкретний майновий інтерес страхувальника чи застрахованої особи (майно, відповідальність перед третьою особою, життя та здоров'я тощо), якому може бути завдано шкоди у разі стихійного лиха, нещасного випадку або ж іншої страхової події.

3.2. Терміни, які визначають умови формування страхового фонду

Страхова оцінка – визначення вартості майна для можливості його страхування. Застрахованою має бути залишкова вартість майна. За умовами страхового договору страхова оцінка може бути рівною або нижчою за дійсну вартість майна, але не перевищувати первісну вартість.

Страхова сума – грошова сума, на яку фактично застрахований об'єкт страхування і в межах якої здійснюватиметься зобов'язання страховика з виплати страхового відшкодування.

Страхове забезпечення – рівень страхової оцінки відносно вартості майна, яке прийняте на страхування. Виражається у відсотках від страхової суми або ж у грошових одиницях на один об'єкт страхування.

Страховий тариф – виражена у грошах плата з одиниці страхової суми чи процентна ставка від сукупної суми страхування.

Страховий платіж (внесок, премія) – плата страхувальника страховику за страхування (ціна страхового продукту).

3.3. Поняття, які визначають умови використання коштів страхового фонду

Страховий ризик – імовірність завдання збитку в результаті страхового випадку, яка розраховується математично і є основою для розрахунку страхових тарифів.

Страховий випадок – подія, яка фактично відбулася, і у зв'язку з її негативними наслідками, що обумовлені у страховому договорі, може бути виплачене страховиком страхове відшкодування.

Страховий збиток – вартість втраченої частини пошкодженого майна чи повністю знищеного, за його страховою оцінкою.

Страховий акт – документ, який укладений у відповідному порядку та підтверджує факт і причини настання страхового випадку.

Страхове відшкодування – частина чи повна сума збитку, яка належить до сплати страховиком страхувальнику згідно з умов договору страхування.

Франшиза – частина збитків, яка не відшкодовується страховиком страхувальнику згідно з умов договору страхування. Виділяють умовну і безумовну франшизу.

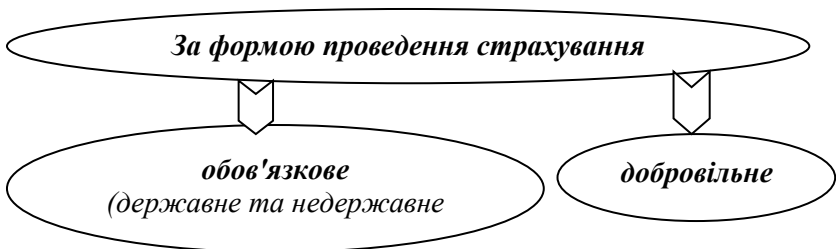
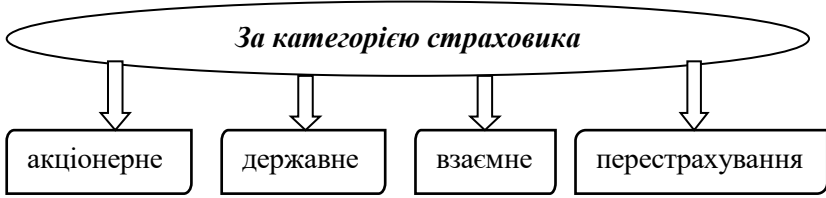
ТЕМА 4. ФОРМИ ТА ВИДИ СТРАХУВАННЯ

- 4.1. Класифікація форм і видів страхування.
- 4.2. Обов'язкова форма проведення страхування.
- 4.3. Добровільна форма проведення страхування.

Основні терміни та поняття: класифікація видів страхування, спеціалізація страхової компанії, статус страховика, статус страхувальника, об'єкт страхування, особисте страхування, майнове страхування, страхування відповідальності, загальне (ризикове) страхування, страхування життя, форма страхування, добровільне страхування, обов'язкове страхування.

4.1. Класифікація форм і видів страхування

Згідно з директивами ЄС із 1978 р., країни-члени ЄС використовують класифікацію, що охоплює 7 класів довгострокового страхування (життя й пенсій) і 18 класів загального страхування.

Відповідно до Закону України «Про страхування» від 18.11.2021 № 1909-IX, в Україні класифікація страхування також здійснюватиметься за класами.

Класи страхування за новим українським законодавством

Класи страхування іншого, ніж страхування життя:

клас 1 - страхування від нещасного випадку (у т. ч. на випадок виробничої травми та професійного захворювання);

клас 2 - страхування на випадок хвороби (у т. ч. медичне страхування);

клас 3 - страхування наземних транспортних засобів (крім залізничного рухомого складу);

клас 4 - страхування залізничного рухомого складу;

клас 5 - страхування повітряних суден;

клас 6 - страхування водних суден (морських суден, суден внутрішнього плавання та інших самохідних чи несамохідних плавучих споруд);

клас 7 - страхування майна, що перевозиться (включаючи вантаж, багаж (вантажобагаж);

клас 8 - страхування майна від вогню та небезпечного впливу природних явищ;

клас 9 - страхування майна від шкоди, заподіяної градом, морозом, іншими подіями (включаючи крадіжку, розбій, грабїж, умисне пошкодження/знищення майна), крім подій, визначених у класі 8;

клас 10 - страхування відповідальності, яка виникає внаслідок використання наземного транспортного засобу (у т. ч. відповідальності перевізника);

клас 11 - страхування відповідальності, яка виникає внаслідок використання повітряного судна (у т. ч. відповідальності перевізника);

клас 12 - страхування відповідальності, яка виникає внаслідок використання водного судна (у т. ч. відповідальності перевізника);

клас 13 - страхування іншої відповідальності (крім визначеної у класах 10, 11, 12);

клас 14 - страхування кредитів;

клас 15 - страхування поруки (гарантії);

клас 16 - страхування інших фінансових ризиків (крім визначених класами 14, 15);

клас 17 - страхування судових витрат;

клас 18 - страхування витрат, пов'язаних з наданням допомоги (асистанс) особам, які потрапили у скрутне становище під час здійснення подорожі.

Класи страхування життя:

клас 19 - страхування життя (інше, ніж передбачено класами 20, 21, 22, 23);

клас 20 - страхування життя до шлюбу та до народження дитини;

клас 21 - інвестиційне страхування життя;

клас 22 - безперервне страхування здоров'я;

клас 23 - пенсійне страхування.

За різницею в об'єктах страхування і обсягах страхової відповідальності		
<u>Галузі</u>	<u>Підгалузі</u>	<u>Види страхування (як приклад)</u>
<i>Страхування рівня життя громадян</i>	Довгострокове страхування життя	Страхування дітей до повноліття та ін.
	Особисте страхування	Страхування від нещасних випадків та ін.
<i>Майнове страхування</i>	Страхування майна юридичних осіб	Страхування морських суден та ін.
	Страхування майна фізичних осіб	Страхування житла та ін.
	Страхування ризиків	Страхування фінансово-кредитних ризиків та ін.
<i>Страхування відповідальності</i>	Страхування цивільної відповідальності	Страхування цивільної відповідальності власників собак та ін.
	Страхування інших видів відповідальності	Екологічне страхування та ін.

4.2. Обов'язкова форма проведення страхування

Згідно із законодавством може бути встановлений обов'язок фізичної або юридичної особи стати страхувальником здоров'я, життя, майна чи відповідальності перед іншими (третіми) особами за власний рахунок чи за рахунок зацікавленої особи (обов'язкове страхування).

Передумови виникнення обов'язкового страхування

неможливість прийняття певної групи ризиків страховиками на добровільне (комерційне) страхування у зв'язку з нерентабельністю чи дуже високою вартістю комерційного страхування для страхувальника

недооцінка страхувальником рівня небезпеки та можливих наслідків настання страхового випадку, тобто розповсюдженість ризику настільки значна, що він стає значною соціальною проблемою (страхування цивільної відповідальності власників наземних транспортних засобів)

наявність великих, хоч і не дуже розповсюджених ризиків (страхування відповідальності власників собак; страхування цивільної відповідальності громадян, які мають у власності чи іншому законному володінні зброю тощо)

Обов'язкове страхування здійснюється відповідно до законодавчих актів, що регламентують аспекти відповідного страхування: перелік об'єктів страхування; рівень страхової відповідальності; права та обов'язки сторін; встановлення тарифних ставок страхових платежів.

Принципи обов'язкового страхування

1. Здійснюється згідно із законом, за яким страховик зобов'язується прийняти до страхування відповідні об'єкти, а страхувальник – сплачувати певні страхові платежі

2. Суцільне охоплення страхуванням об'єктів указаних у законі

3. Автоматичність розповсюдження обов'язкового страхування на об'єкти, які вказані у законі

4. Необмежене у часі та діє протягом усього періоду, коли об'єкт підпадає під умови страхування

5. Передбачає відповідальність страхувальника за своєчасність і повноту сплати страхових внесків. У разі порушення цих вимог, страхові платежі стягуються за рішенням суду, нараховується пеня і винуватці сплачують штраф

6. Нормування страхового забезпечення з метою спрощення страхової оцінки та порядку сплати страхового відшкодування

4.3. Добровільна форма проведення страхування

Добровільне страхування передбачає, що всі важливі моменти договору страхування визначаються лише за згодою сторін

Принципи добровільного страхування

1. Загальні умови та порядок проведення страхування встановлюються страховиком самостійно відповідно до вимог законодавства, а конкретні умови страхування визначаються при укладанні договору страхування

2. Вибіркове охоплення добровільним страхуванням. Але страховик не має права відмовити у страхуванні об'єкта, якщо це не суперечить умовам страхування.

3. Добровільна участь у страхуванні притаманна лише страхувальникам і пов'язана із бажанням та фінансовими можливостями клієнтів

4. Обмеження строком, при цьому початок і закінчення строку страхування обов'язково обумовлюється у договорі

5. Діє лише після сплати першого або разового внеску. Несплата чергового внеску тягне за собою розірвання дії договору страхування

6. Страхове забезпечення залежить лише від бажання і можливостей страхувальника. У видах майнового страхування воно обмежується ще й страховою оцінкою

Теми доповідей і рефератів

1. Роль класифікації видів страхування для практичної діяльності страхових компаній.
2. Розвиток окремих галузей страхування в Україні: аналітичний огляд.
3. Форми проведення страхування: погляд у перспективу.
4. Вимоги українського законодавства до договорів страхування життя.
5. Обов'язкове страхування в Україні: призначення та види.

Запитання та завдання для самоперевірки

1. У чому переваги та недоліки обов'язкової форми страхування?
2. Охарактеризуйте стандартний підхід до класифікації страхування в країнах-членах ЄС.
3. Порівняйте галузі страхування: особистого, майнового, страхування відповідальності з точки зору об'єктів страхування і визначення страхової суми.
4. Охарактеризуйте підгалузі особистого страхування з точки зору строку дії договорів, сплати страхових внесків і виплати страхових сум.
5. Порівняйте форми страхування з точки зору об'єктів страхування, контингенту страхувальників і застрахованих, розміру страхової суми і страхових внесків, переліку страхових подій.
6. Проаналізуйте історію виникнення обов'язкової форми страхування.
7. Охарактеризуйте історичну еволюцію видів страхування, опираючись на їх класифікацію за історичною ознакою.

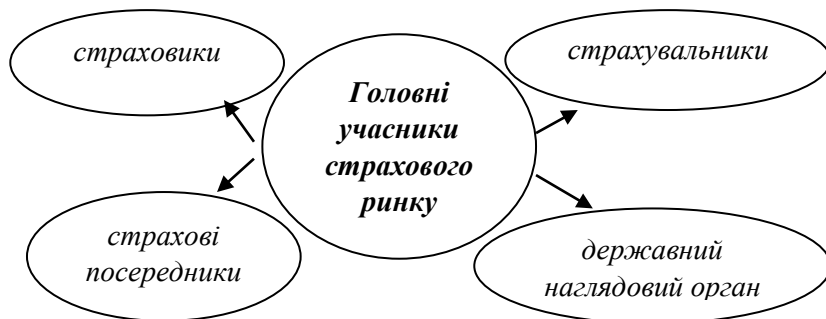
ТЕМА 5. СТРАХОВИЙ РИНОК

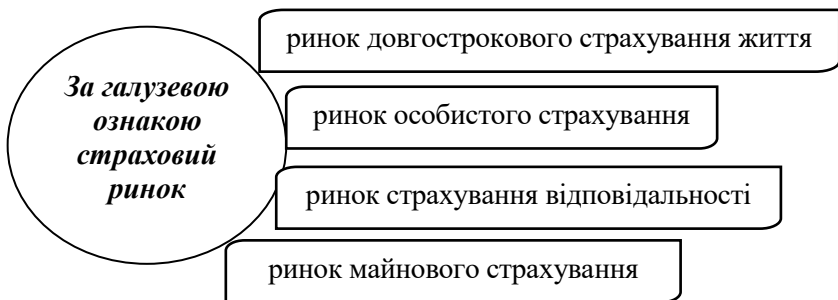
- 5.1. Загальна характеристика страхового ринку.
- 5.2. Порядок створення та діяльності страхових компаній в Україні.
- 5.3. Державне страхування та інші організаційні форми страхування.
- 5.4. Державний нагляд за страховою діяльністю.
- 5.5 Страхові посередники.

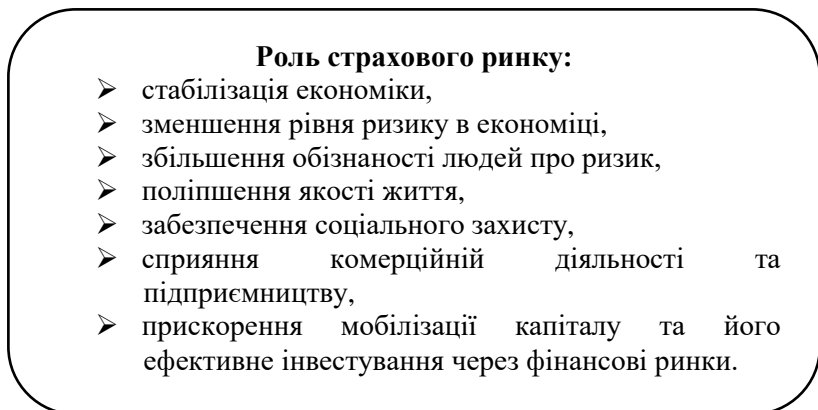
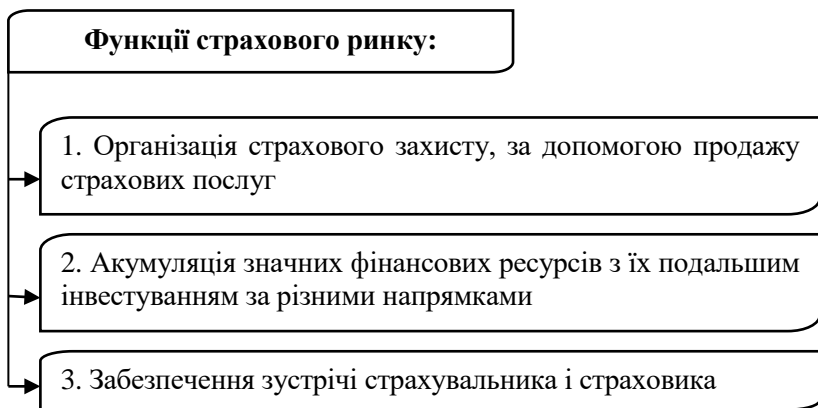
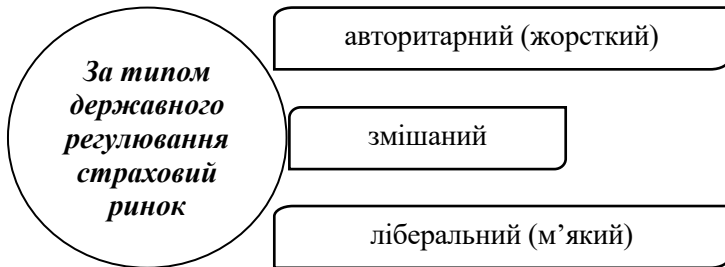
Основні терміни та поняття: страховий ринок, страховий продукт, страховий договір, страховий агент, страховий брокер, інфраструктура страхового ринку, правила страхування, страхувальник, страховик, представництво, агентство, філія, кептивні страхові компанії, система державного регулювання страхової діяльності, товариство взаємного страхування, страховий пул, страхове бюро, Ліга страхових організацій України, державне страхування.

5.1. Загальна характеристика страхового ринку

Страховий ринок – це сфера економічних відносин, де об'єктом купівлі-продажу є страховий захист, формується відповідний попит та пропозиція на такий захист.

5.2. Порядок створення та діяльності страхових компаній в Україні

Етапи створення страхових компаній:

- I. Створення юридичної особи.
- II. Надання юридичній особі статусу страховика шляхом внесення до державного реєстру страховиків та отримання ліцензії.

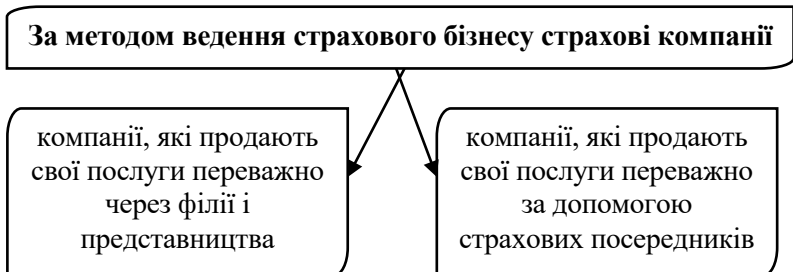
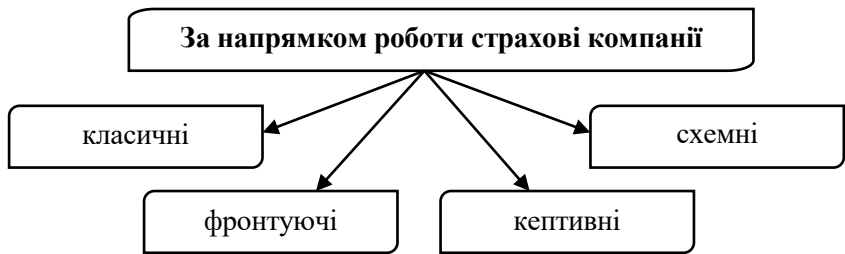
Для реєстрації страховика та отримання ліцензії усі потрібні документи (заяву, копії статуту і свідоцтва про реєстрацію, довідку про сплачений статутний капітал, довідку про фін. стан засновників, правила страхування, інформацію про учасників страховика, тощо) подають до державного регулюючого органу.

Документи розглядаються протягом 30 днів, після чого видається або ліцензія, або відмова з поясненням причин. Страховики в Україні не можуть одночасно здійснювати довгострокове страхування життя і ризикові види страхування.

За організаційно-правовою формою страхові компанії

акціонерні
товариства

товариства з додатковою
відповідальністю

5.3. Державне страхування та інші організаційні форми страхування

Державне страхування – форма страхового захисту, за якою в якості страховика виступає державна організація.

Державне страхування може здійснюватися:

- За умов абсолютної монополії держави на усі види страхування (універсальне державне страхування).
- За умов монополії держави лише на окремі види страхування (часткове державне страхування).
- За відсутності будь-якої державної монополії.

Взаємне страхування – це така організаційна форма страхування, за якою кожен учасник товариства одночасно виступає і страхувальником, і страхувальником з метою надання взаємодопомоги.

Страховий союз – це об'єднання страховиків для спільного страхування певних ризиків.

Кожна компанія передає до союзу застраховані ризики, отримує певну частку зібраних союзом внесків, і у тому ж розмірі несе відповідальність із відшкодування збитків.

5.4. Державний нагляд за страховою діяльністю

Державний нагляд за страховою діяльністю реалізується задля дотримання норм чинного законодавства про страхову діяльність усіма суб'єктами страхового ринку, а також задля забезпечення ефективного розвитку ринку страхових послуг в Україні, запобігання ситуацій виникнення неплатоспроможності страхових компаній і захист інтересів страхувальників.

Державний нагляд за діяльністю страхових компаній в Україні здійснює **Національний банк України**.

Методи регулювання страхової діяльності:

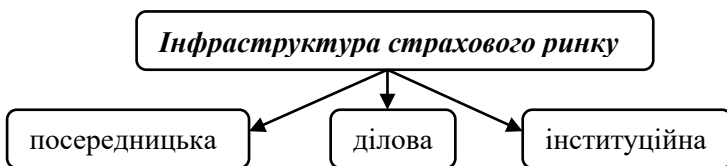
- прямі (базове страхове законодавство, діяльність НБУ у сфері нагляду за страхуванням);
- непрямі (податкова, монетарна, інвестиційна політика держави).

***Основні функції наглядового органу
у сфері страхування:***

1. Ведення єдиного державного реєстру страховиків.
2. Видача ліцензій на проведення страхової діяльності.
3. Контроль за платоспроможністю страховиків.
4. Установлення правил формування, розміщення й обліку страхових резервів і показників звітності.
5. Розробка нормативних і методичних документів з питань страхової діяльності, надання пропозицій стосовно розвитку і вдосконалення страхового законодавства.
6. Участь у здійсненні заходів з підготовки кадрів і встановлення кваліфікаційних вимог.
7. Участь у міжнародному співробітництві у сфері страхування та посередницької діяльності у сфері страхування.
8. Здійснення організаційно-методичного забезпечення проведення актуарних розрахунків.

5.5. Страхові посередники

Інфраструктура страхового ринку – сукупність елементів (інститутів, установ, організацій, технологій, норм, систем), що забезпечують, регулюють і створюють умови для нормального, безперебійного, багаторівневого функціонування ринку як особливої економічної системи, а також взаємодії його суб'єктів на основі купівлі-продажу страхових продуктів.

Посередницьку інфраструктуру страхового ринку складають збутові структури: *страхові агенти, брокери* й інші організації – *канали просування страхових послуг*.

Страхові агенти – фізичні чи юридичні особи, які працюють від імені і за дорученням страхової компанії, здійснюють частину її страхової діяльності зокрема: укладають договори страхування, отримують страхові платежі, здійснюють виплату страхових сум і страхових відшкодувань.

Страхові брокери – юридичні або фізичні особи, які зареєстровані у визначеному законодавством порядку (як суб'єкти підприємницької діяльності) виконують за певну винагороду посередницьку діяльність у страхуванні від власного імені на основі брокерського договору зі страхувальником.

Головна відмінність між страховим брокером і агентом полягає у тому, що брокер діє в інтересах клієнта-страхувальника, а агент діє в інтересах конкретної страхової компанії, представляючи її інтереси перед страхувальником.

Теми доповідей та рефератів

1. Проблеми становлення страхового ринку України.
2. Розвиток страхового ринку України: стан і перспективи.
3. Роль посередників на страховому ринку України.
4. Особливості рейтингування страхових компаній.
5. Кептивні страхові компанії як складова організаційної структури страхового ринку.
6. Шляхи інтеграції українського страхового ринку у світовий страховий ринок.

Зпитання та завдання для самоперевірки

1. Дайте загальну характеристику страхового ринку.
2. Охарактеризуйте структуру страхового ринку.
3. Що входить в інфраструктуру страхового ринку?
4. Який орган здійснює нагляд за страховою діяльністю страхових компаній в Україні? Які функції він здійснює?
5. Опишіть основні відмінності та характерні риси діяльності страхових посередників.

ТЕМА 6. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

- 6.1. Страховий тариф і тарифна політика.
- 6.2. Доходи страховика.
- 6.3. Витрати страхової компанії.
- 6.4. Інвестиційна діяльність страховика.

Основні терміни та поняття: страховий тариф, нетто-ставка, навантаження, страхова премія, страхова сума, ризикова надбавка, структура страхового тарифу, витрати на ведення справи, актуарні розрахунки, доходи страховика, витрати страховика, прибуток страховика, зароблена страхова премія, незароблена страхова премія, страхова діяльність страховика, інвестиційна діяльність страховика, аквізиційні витрати, ліквідаційні витрати, інкасаційні витрати, страхова виплата, рентабельність страхових операцій.

6.1. Страховий тариф і тарифна політика

Страховий тариф (тарифна ставка, брутто-ставка) – виражена у грошах плата з одиниці страхової суми, яка складається з нетто-ставки і навантаження.

Тарифна політика – цілеспрямована діяльність страховика зі встановлення, уточнення і впорядкування страхових тарифів з метою успішного та беззбиткового розвитку страхової діяльності.

Елементи страхового тарифу

1. Тариф нетто основний (формується для здійснення виплат при настанні страхових випадків)

2. Ризикова надбавка (для формування страхових резервів)

3. Навантаження - надбавка на покриття витрат страховика (оплата витрат на зарплату персоналу, рекламу, утримання офісу, комісійні страховим агентам, фінансування превентивних заходів) та надбавка на формування прибутку

При визначенні тарифів за допомогою актуарних розрахунків спочатку обчислюється нетто-тариф. Саме він забезпечує формування страхового фонду для майбутніх виплат. Тому рівень нетто-тарифу має бути визначений якомога точніше. Якщо нетто-тариф занижений, то страхових премій, зібраних страховиком на базі цього тарифу, не вистачить для покриття ймовірних збитків страхувальників. А якщо нетто-тариф буде завищений, то ціна страхування буде високою і неконкурентною.

Основу побудови тарифної нетто-ставки складає ймовірність настання страхового випадку $P(A)$, яка знаходиться в межах від нуля до одиниці та множиться на коригуючий коефіцієнт (K).

$$T_{nc} = P(A) * K * 100$$

$$Bc = (T_{nc} + H_{gr}) / (100 - H\%)$$

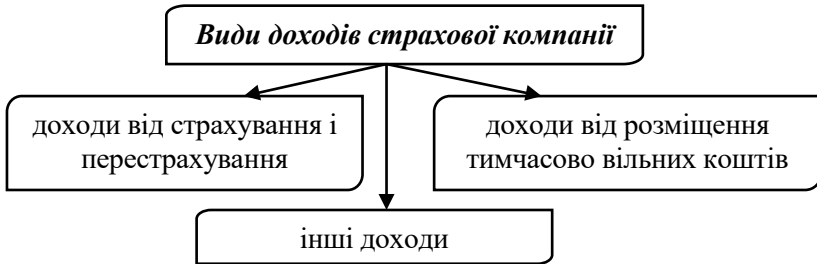
де: Bc – брутто-ставка,

T_{nc} – нетто-тариф,

H_{gr} – статті навантаження у грошових одиницях,

$H\%$ – статті навантаження у відсотках до брутто-ставки.

6.2. Доходи страховика

Доходи від страхової діяльності страхова компанія отримує у вигляді страхових внесків страхувальників.

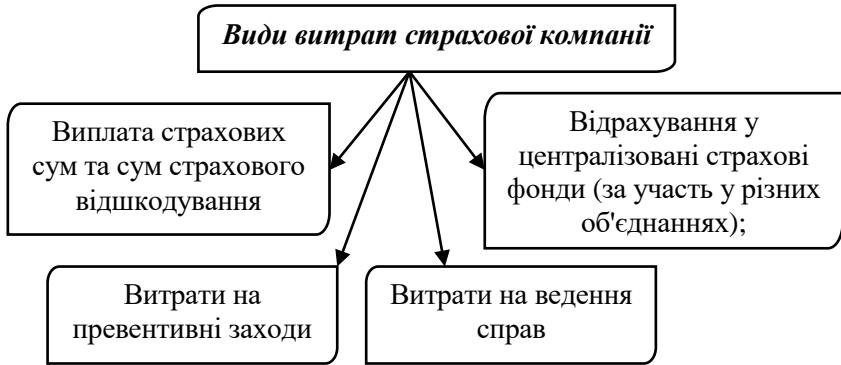
$$\text{Страхова премія} = \text{Страхова} * \text{Страховий} \\ (\text{плата, внесок}) \quad \text{сума} \quad \text{тариф}$$

Однак страхові внески у момент їх надходження ще не є доходом страховика, такими вони стають лише з перебігом часу за умов ненастання страхових випадків під час дії договору страхування. Страхові внески при надходженні є незаробленими і є складовою страхових резервів страховика, порядок формування яких визначається законодавством.

Доходи від розміщення тимчасово вільних коштів – доходи від інвестиційної діяльності, (відсотки від розміщення коштів на депозитах у банку, відсотки за облігаціями, дивіденди за акціями, участь у прибутках перестраховиків тощо). Ці доходи є похідними від первинних доходів страхової компанії – страхових премій.

Інші доходи – це доходи від надання консультацій, пов'язаних із оцінкою ризику, вартості майна, інвестиційної привабливості активів тощо. До них також входять доходи від здачі в оренду майна; доходи, які характерні для будь-якого товаровиробника.

6.3. Витрати страхової компанії

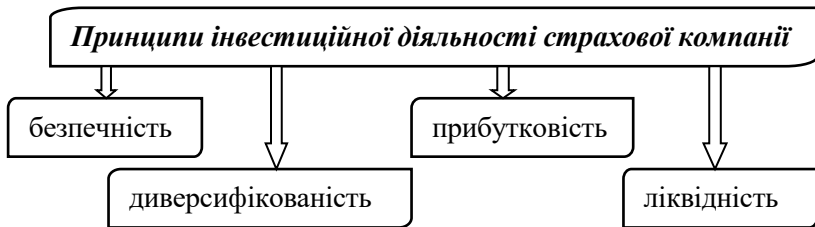
- Міжнародна страхова практика виділяє такі витрати страховика на ведення справи:
1. Аквізиційні витрати – витрати на утримання аквізиційних комісій, які здійснюють розробку та впровадження нових правил та видів договорів страхування
 2. Ліквідаційні витрати – витрати, які визначаються після настання страхового випадку і пов'язані з переїздом до місця настання страхового випадку (витрати на оплату послуг ліквідаторів, аварійних комісарів, страхових агентів та витрати на кореспонденцію та судові справи)
 3. Інкасові витрати – витрати на обслуговування готівкових коштів страховика, виплата комісійних страховим агентам
 4. Управлінські витрати – витрати на заробітну плату, управління персоналу

6.4. Інвестиційна діяльність страховика

Інвестиційна діяльність страхової компанії визначається: кон'юнктурою фінансового ринку та мобільністю наявних у неї коштів.

Страхові компанії можуть вкладати тимчасово вільні кошти у активи таких категорій:

- кошти на розрахунковому рахунку;
- банківські вклади (депозити);
- нерухомість;
- державні цінні папери;
- корпоративні цінні папери;
- права вимоги до перестраховиків;
- довгострокові кредити (тільки лайфові страховики);
- інвестиції в економіку України, за напрямками встановленими КМУ;
- готівка в касі, у межах лімітів, визначених НБУ.

Прибуток страхової компанії – фінансовий результат її діяльності за певний період. Він визначається як різниця між доходами і витратами страховика за різними видами його діяльності.

Теми доповідей та рефератів

1. Особливості тарифної політики в галузі майнового страхування.
2. Актuarні розрахунки в страхуванні та їх роль у забезпеченні розвитку страхування.
3. Страхова статистика. Таблиці смертності і середньої тривалості життя як основа для побудови тарифних ставок в особистому страхуванні.
4. Прибуток страховика та чинники його зростання.
5. Принципи формування та розподілу прибутку страхової компанії.
6. Особливості формування доходів від інвестиційної діяльності страховика.

Запитання та завдання для самоперевірки

1. Охарактеризуйте фактори, які впливають на розмір тарифної ставки в страхуванні майна і в страхуванні життя.
2. Проаналізуйте порядок формування витрат на ведення страхової справи.
3. У чому полягає економічна суть і значення прибутку страховика?
4. Які є шляхи стимулювання діяльності страхових компаній, пов'язаної з інвестуванням і розміщенням тимчасово вільних коштів?
5. Дайте визначення собівартості страхової послуги. Розкрийте економічний зміст і особливості розрахунку.

МОДУЛЬ II. ПРАКТИКА ПРОВЕДЕННЯ ВИДІВ СТРАХУВАННЯ

ТЕМА 7. СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ

7.1. Загальні принципи особистого страхування.

7.2. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування в Україні.

7.3. Медичне страхування.

7.4. Страхування від нещасних випадків.

7.5. Змішане страхування життя.

Основні терміни та поняття: обов'язкові та добровільні види, особисте страхування, нещасний випадок, медичне страхування, безперервне страхування здоров'я, змішане страхування життя, викупна сума, асистанс, вигодонабувач, рента, соціальне страхування, страховий випадок, недержавне пенсійне страхування.

7.1. Загальні принципи особистого страхування

Страхування рівня життя громадян – це галузь страхування, при якій здійснюється страховий захист досягнутого рівня життя, здоров'я, благополуччя.

Об'єкт страхування	<ul style="list-style-type: none">- життя- здоров'я- працездатність
Страховий випадок	<ul style="list-style-type: none">- дожиття до певного віку, події, дати закінчення дії страхового договору- настання смерті страхувальника чи застрахованого- втрата здоров'я, працездатності
Кількість застрахованих	<ul style="list-style-type: none">- 1 (індивідуальний договір)- декілька осіб (колективне)
Не підлягають страхуванню (якщо)	<ul style="list-style-type: none">- непрацюючі особи з інвалідністю I-II груп

інше не передбачене правилами страхування)	- особи, хворі на важкі хронічні захворювання
Термін дії договору страхування	- до 1 року (короткостроковий) - 1 - 5 років (середньостроковий) - більше 5 років (довгостроковий)
Форма сплати страхових внесків	- одноразова - щорічна - щомісячна
Форма виплати страхової суми / страхового відшкодування	- з одномоментною виплатою страхового забезпечення, страхових сум; - з виплатою страхової суми у вигляді ренти (пенсії).
Документи для отримання страхової виплати	- страховий поліс або договір - страховий акт, інший документ, що підтверджує факт настання страхового випадку - паспорт, або інший документ, що засвідчує особу вигодонабувача

Не є страховим випадком втрата застрахованим життя чи здоров'я у результаті:

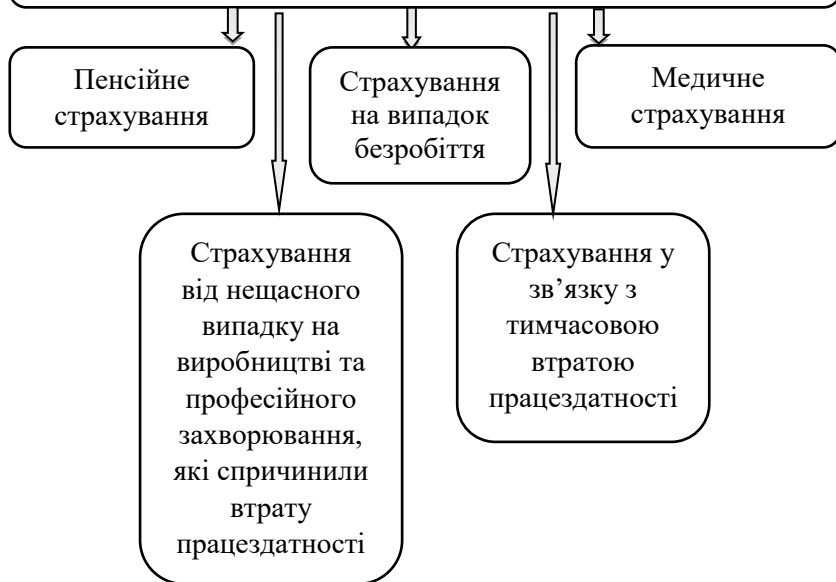
- 1) участі застрахованого у заколотах чи страйках;
- 2) радіоактивного опромінення тощо;
- 3) учинення ним умисного злочину, самогубства;
- 4) транспортування чи керування транспортним засобом у стані алкогольного або наркотичного сп'яніння, тощо.

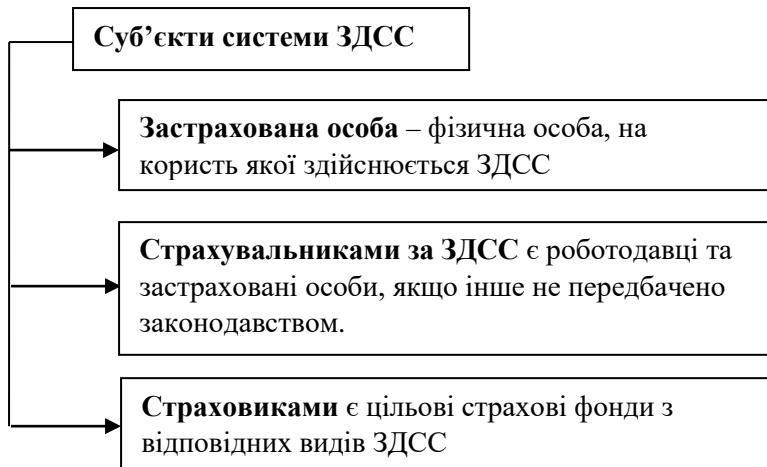
Загальна сума виплат за договором страхування за одним ризиком не може перевищувати страхову суму

7.2. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування в Україні

Загальнообов'язкове державне соціальне страхування (ЗДСС) – система прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає надання соціального захисту, вона включає і матеріальне забезпечення фізичних осіб на випадок хвороби, тимчасової, часткової або повної втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості й інших випадках, які передбачені законодавством, за рахунок грошових фондів, сформованих шляхом сплати страхових внесків роботодавцями, громадянами, бюджетних та інших джерел, що передбачені законом.

Види загальнообов'язкового державного соціального страхування в Україні

ЗДСС в обов'язковому порядку підлягають:

- 1) особи, які працюють на умовах трудового договору на підприємствах, в установах усіх форм власності, у фізичних осіб;
- 2) особи, які забезпечують себе роботою самостійно (члени творчих спілок, творчі працівники, які не є членами творчих спілок), громадяни - суб'єкти підприємницької діяльності, гіг-спеціалісти.

Страховий ризик – обставини, внаслідок яких громадяни та/або члени їх сімей можуть утратити тимчасово чи назавжди засоби до існування, потребують матеріальної підтримки або соціальної допомоги.

Єдиний внесок на ЗДСС – це консолідований страховий внесок, який обов'язково сплачується страховальниками задля забезпечення дотримання прав застрахованих осіб на одержання страхових виплат (послуг) за видами соціального страхування.

Розмір єдиного внеску на ЗДСС складає **22%** нарахованої заробітної плати.

Менший внесок сплачують роботодавці, які забезпечують роботою осіб з інвалідністю.

Виплати соціальної допомоги за видами ЗДСС залежать від страхового стажу, середньої заробітної плати застрахованого та інших факторів, що визначаються законами України про відповідні види ЗДСС.

7.3. Медичне страхування

Медичне страхування – це вид страхування, де об'єктом страхового захисту є здоров'я, працездатність людини, а страховим випадком – будь-яке звернення до лікаря, медичної установи.

Згідно з ЗУ «Про страхування» в Україні у добровільній формі проводять страхування на випадок хвороби (у тому числі медичне страхування) та безперервне страхування здоров'я.

Більшого поширення отримало колективне медичне страхування працівників та медичне страхування виїжджаючих закордон.

Сфера охорони здоров'я в Україні, зокрема здійснення обов'язкового медичного страхування, ще перебуває на стадії становлення і трансформації

Особливості медичного страхування:

Не підлягають страхуванню особи, хворі на важкі хронічні захворювання

Обов'язковість попереднього медичного огляду особи лікарем страхової компанії або медичної установи-партнера

Страхові тарифи залежать від обраної програми страхування, стану здоров'я застрахованого, вартості медичних послуг

Страхове відшкодування відбувається у формі оплати рахунків за надані послуги медичною установою застрахованій особі, придбані ліки

Асистанс – послуги, що надаються особам, які виїжджають за кордон, відповідно до умов медичного страхування.

7.4. Страхування від нещасних випадків

Нещасний випадок – це обмежена в часі раптова, випадкова та несподівана подія або раптовий вплив на застраховану особу небезпечного виробничого фактора або середовища, які сталися під час виконання ним трудових обов'язків чи у побуті, внаслідок яких настав розлад його здоров'я або настала смерть.

Нещасним випадком вважається:

травма

гостре отруєння хімічними речовинами, отруйними рослинами

утоплення

укуси тварин, комах, змій і викликані цим захворювання

опіки

обмороження, переохолодження

ураження блискавкою або електричним струмом

Страховим випадком є тимчасова / постійна втрата працездатності або смерть застрахованого внаслідок нещасного випадку

Страхуванню підлягають особи у віці від 2 до 70 років

Не можуть бути застраховані:

- особи старше 70 років;
- особи з інвалідністю 1-ї групи та непрацюючі інваліди 2-ї групи;
- особи з тяжкими хронічними захворюваннями травматологічного та неврологічного характеру;
- психічно хворі люди та особи, визнані недієздатними.

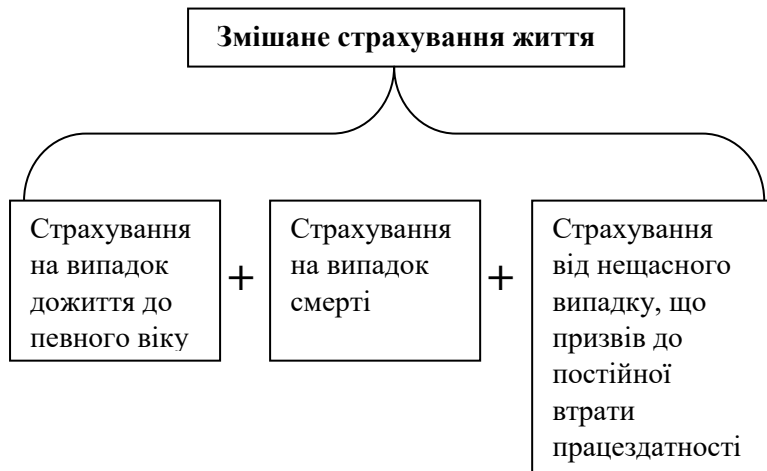
Страхова сума визначається страхувальником у межах встановлених страховиком.

При розрахунку розміру тарифних ставок враховують вік застрахованого, класу професійного ризику, хобі, наявність шкідливих звичок, місце проживання, тощо.

Розмір страхового відшкодування залежить від страхової суми, рівня втрати працездатності, кількості днів перебування у лікарні, умов договору страхування.

7.5. Змішане страхування життя

Перед укладенням договору страхування життя страховик зобов'язаний отримати від клієнта підтвердження у письмовій формі про ознайомлення з інформацією про страховий продукт та про те, що наданої інформації достатньо для усвідомленого прийняття ним рішення про укладення договору.

Термін дії договору – 5 років і більше.

Страхова сума визначається за бажанням страхувальника

Тарифні ставки залежать від віку, статті, звичок, хоббі застрахованого, обраної програми страхування.

За договорами змішаного страхування життя поточні виплати страхового відшкодування не впливають на суму виплат при закінченні дії договору страхування.

Викупна сума – це сума коштів, яку отримує страхувальник при достроковому розірванні договору змішаного страхування життя. Залежить від умов договору страхування, розміру вже сплачених страхових внесків, нарахованого інвестиційного доходу (бонусів).

Теми доповідей та рефератів

1. Соціальні ризики сьогодення та шляхи їх подолання.
2. Обов'язкові види особистого страхування в Україні.
3. Стан і перспективи розвитку добровільного медичного страхування в Україні.
4. Місце пенсійного страхування у системі забезпечення громадян у старості.

Запитання та завдання для самоперевірки

1. Що є предметом договору страхування від нещасних випадків?
2. Від чого залежать тарифні ставки у видах особистого страхування?
3. Який процес здійснення видів ЗДСС?
4. Який порядок виплати страхового відшкодування за договором медичного страхування?
5. Хто виступає страхувальником у видах страхування життя?

ТЕМА 8. МАЙНОВЕ СТРАХУВАННЯ

- 8.1. Загальні принципи та види майнового страхування
- 8.2. Особливості страхування в сільському господарстві
- 8.3. Страхування наземного транспорту
- 8.4. Страхування домашнього майна громадян

Основні терміни та поняття: майно фізичних і юридичних осіб, страхова оцінка, системи страхового забезпечення, страховий акт, аварійний комісар, франшиза, територія страхового покриття.

8.1. Загальні принципи та види майнового страхування

Майнове страхування – це галузь страхування, де об'єктом страхового захисту виступає майно та майнові інтереси, пов'язані із володінням, користуванням та правами участі, а також ризики в діяльності страхувальника, що впливають на його фінансовий і майновий стан.

<i>Об'єкти майнового страхування</i>		
будівлі, споруди	обладнання, машини, побутова техніка	транспортні засоби
тварини	вантаж	антикваріат, колекції
будівельні, монтажні ризики	інвестиції	ризик простою виробництва

Не підлягає страхуванню майно в аварійному стані.
Правилами страхування можуть бути передбачені обмеження за місцем розташування майна, віку, категорії страхувальника, тощо.

*Майнове страхування є короткостроковим.
Термін дії договору – від декількох днів до 1 року.*

Загальний ризик за видами майнового страхування

– знищення, пошкодження або втрата майна.

Конкретними ризиками є:

- *вогневі ризики й ризики стихійних явищ;*
- *технічні аварії та катастрофи;*
- *протиправні дії третіх осіб.*

8.2. Особливості страхування в сільському господарстві

Страхування в рослинництві	
Страховий ризик	Неотримання або недоотримання врожаю с/г культур і багаторічних насаджень підприємства АПК усіх форм власності

Не підлягають страхуванню	<ul style="list-style-type: none"> - природні сінокоси, пасовища; - культури, які впродовж 3 років поспіль не дали врожаю; - посіви та багаторічні насадження за межами офіційного землевпорядкування, тощо
Тарифні ставки залежать від:	<ul style="list-style-type: none"> - виду/сорту культур; - природно-кліматичних умов регіону
Страхова сума	= вартості врожаю = середня врожайність з 1 га за останні 5 років * ціна 1 ц продукції за минулий рік * фактична площа посіву
Сума збитків залежить від:	<ul style="list-style-type: none"> - площі посівів/посадки, що постраждали; - ринкових/державних закупівельних цін; - вартості пересіву/досіву культур

<i>Страховання у тваринництві</i>	
Страховий ризик	<ul style="list-style-type: none"> - загибель, падіж; - хвороба; - вимушений забій; - викрадення або протиправних дій 3-х осіб
Не підлягають страхуванню тварини	<ul style="list-style-type: none"> - молодші або старші певного віку; - хворі, виснажені; - які перебувають у місцевості, де оголошено карантин
Тарифні ставки залежать від:	<ul style="list-style-type: none"> - віку тварини; - породи, виду; - умов перебування; - стану здоров'я
Страхова сума	не більше ринкової вартості тварини
Суму збитків визначають:	<ul style="list-style-type: none"> - при загибелі = ринковій вартості тварини; - при вимушеному забої = ринкова вартість тварини – вартість шкурки, придатного до вживання м'яса; - у разі лікування = вартості лікування
Огляд тварин	обов'язковий

Страхування тварин здійснюється не у повному обсязі, тобто частина ризику залишається на відповідальності страхувальника

8.3. Страхування наземного транспорту

Страховий ризик	втрата або пошкодження транспортного засобу у випадку: угону, крадіжки, протиправних дій третіх осіб, стихійних лих, ДТП, вибуху чи самозагорання.
Об'єкт страхування	<ul style="list-style-type: none"> - механізовані транспортні засоби (авто, автобуси, мотоцикли, квадроцикли мопеди, велосипеди) та причіпи; - залізничні транспортні засоби (тяговий рухомий склад (локомотиви, дизель-поїзди, автодрезини) та вагони (пасажирські, поштові, вантажні).
Не підлягають страхуванню	<ul style="list-style-type: none"> - в аварійному стані; - старше 10 років; - не обладнані протиугінними приладами; - авто з пошкодженим склом
Тарифні ставки залежать від:	<ul style="list-style-type: none"> - віку, моделі, марки, кольору авто; - фізичного стану транспортного засобу; - об'єму двигуна; - стажу водія;
Страхова сума	у межах страхової оцінки транспортного засобу
Сума збитків дорівнює:	<ul style="list-style-type: none"> - при угоні, повному знищенні: страхова сума – знос; - при знешкодженні: вартість транспортного засобу - знос - вартість придатних частин, деталей; - при пошкодженні: вартість нових деталей – знос + вартість ремонту – вартість частин придатних до використання; - витрати на врятування, транспортування транспортного засобу
Франшиза	0,5-10% страхової суми

Авто-каско – страхування авто від ризиків, пов'язаних безпосередньо з ним.

Комбіноване страхування авто – одночасне страхування авто, додаткового обладнання, життя водія і пасажирів, відповідальності власника транспортного засобу.

8.4. Страхування домашнього майна громадян

Страховий ризик	втрата або пошкодження майна у випадку: вогню, крадіжки, протиправних дій третіх осіб, стихійних лих, затоплення, збоїв електро-водо-, газопостачання.
Об'єкт страхування	- усе домашнє майно страхувальника; - окремі групи речей.
Не підлягає страхуванню майно:	- в аварійному стані; - обмеження щодо окремих груп об'єктів власності
Тарифні ставки залежать від:	- стану майнового об'єкта; - ймовірності настання страхового випадку; для конкретного об'єкта;
Страхова сума	у межах страхової оцінки
Сума збитків дорівнює:	- при знищенні: вартість майна за мінусом зносу; - при пошкодженні: вартість ремонту – вартість придатних деталей
Франшиза	0,5-5% страхової суми
Територія страхового покриття	місце розташування майна (домашня адреса страхувальника)

Теми доповідей та рефератів

1. Сучасні види майнового страхування.
2. Обов'язкові види майнового страхування в Україні.
3. Стан і перспективи розвитку добровільних видів майнового страхування в Україні.
4. Іноземний досвід страхування агро-ризиків.

Запитання та завдання для самоперевірки

1. Що є предметом договорів майнового страхування?
2. Від чого залежать тарифні ставки при страхуванні наземного транспорту?
3. Які особливості страхування у рослинництві?
4. Який порядок страхування тварин?
5. Що необхідно враховувати при страхуванні домашнього майна громадян?

ТЕМА 9. СТРАХУВАННЯ РИЗИКІВ

9.1. Страхування підприємницьких комерційних ризиків.

9.2. Страхування фінансових ризиків.

9.3. Страхування ризиків на ринку праці.

Основні терміни та поняття: виробничий, підприємницький, фінансовий, кредитний ризик, платоспроможність, втрата прибутку, інвестиції, некваліфіковані дії працівників, ліміт відповідальності страховика, франшиза.

9.1. Страхування підприємницьких комерційних ризиків

Страхування підприємницьких ризиків – це комбінаторне страхування, яке може поєднуватись з багатьма базовими видами майнового страхування і страхування

Страхування комерційних ризиків пов'язане із можливими перервами в технологічному процесі, господарській діяльності, з невиконанням договірних зобов'язань тощо і фінансовими втратами страхувальника у таких випадках.

Перерви у виробництві можуть бути викликані:

- поломкою обладнання;
- затримками в постачанні сировини, напівфабрикатів;
- збоями/відключенням електро-, водо-, газопостачання;

Страховик проводить власну перевірку виробничих процесів та налагодженості процесів постачання страхувальника.

Особливості страхування комерційних ризиків:

Установлення межі (часової, фінансової), з якої починається відповідальність страховика

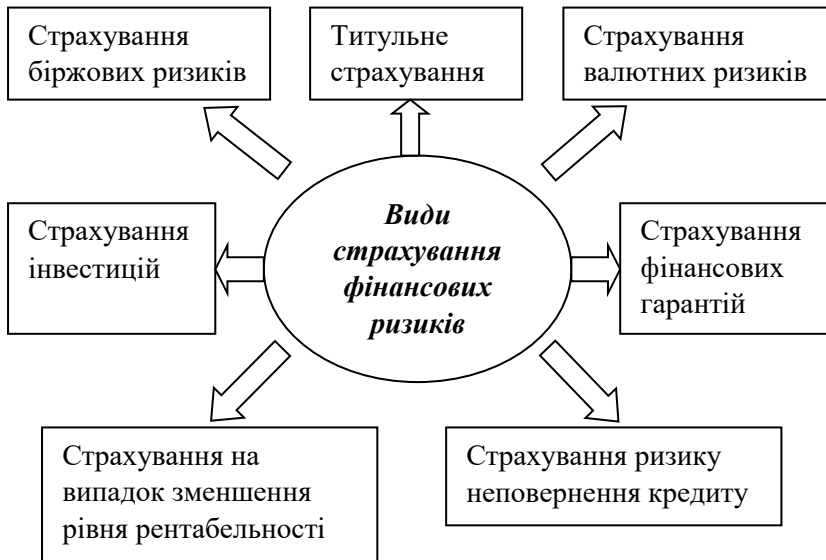
Страхові тарифи залежать від стабільності комерційних зв'язків, виробничого процесу; розмірів підприємства; наслідків для підприємця

Відшкодуванню підлягають: поточні витрати страхувальника із продовження господарської діяльності в період вимушеної перерви у виробництві; втрати прибутку від вимушеної перерви у виробництві; додаткові витрати на ліквідацію наслідків страхового випадку.

9.2. Страхування фінансових ризиків

Фінансовий ризик – це можливість нехарактерної для укладеного контракту майбутньої зміни: ставки відсотка; ціни на фінансові інструменти; ціни на споживчі товари; валютного курсу; індексу цін; показника кредитного рейтингу чи індексу кредитоспроможності тощо.

Страхування фінансових ризиків - вид страхування, що забезпечує страховий захист майнових інтересів страхувальника від втрати доходу або капіталу в результаті здійснення його фінансової діяльності.

Термін дії договору – до 1 року або на термін дії забезпеченого фінансового договору.

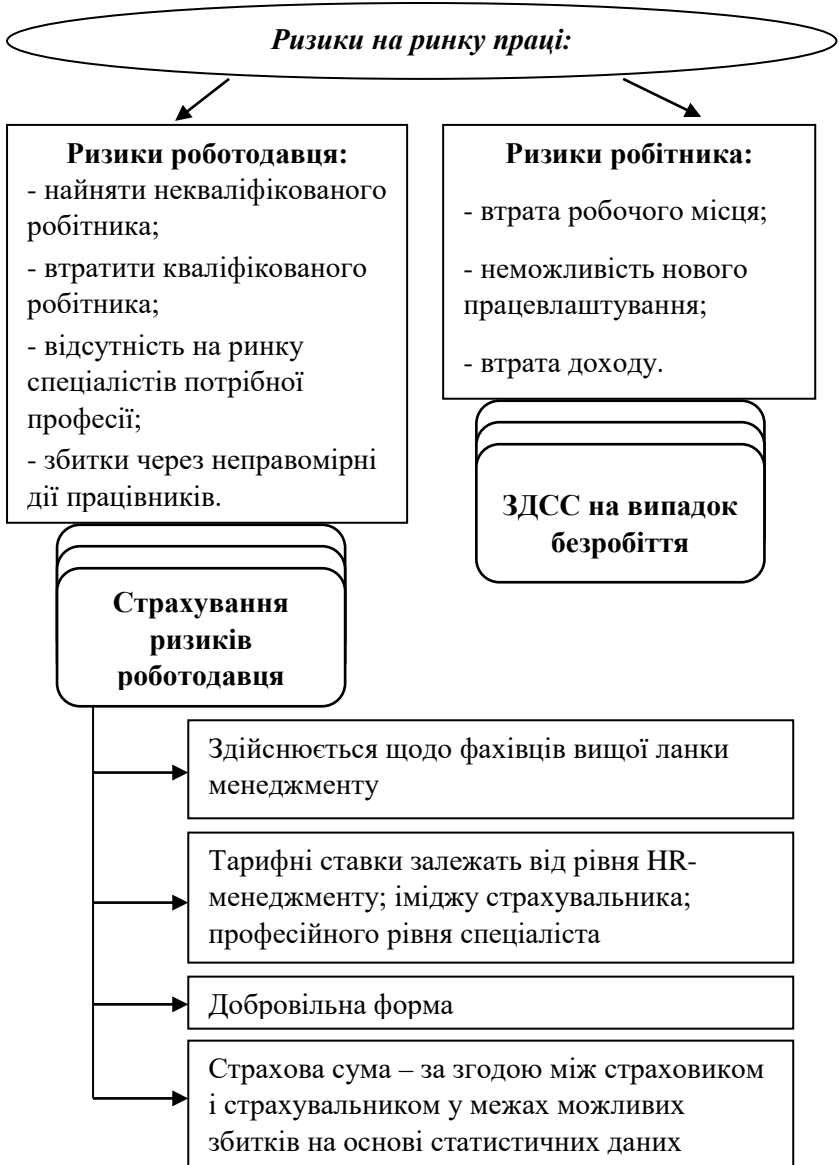
Страхова сума встановлюється в межах вартості фінансових активів або очікуваного результату операції.

Договір передбачає **ліміт відповідальності страховика**.

Тарифні ставки залежать від фінансового стану, платоспроможності страхувальника; умов фінансової операції; програми страхування, країни спрямування інвестицій, тощо.

Страховики розробляють власні карти фінансових ризиків на основі статистичних даних, власних досліджень, рейтингових аналітичних експертиз.

9.3. Страхування ризиків на ринку праці

Теми доповідей та рефератів

1. Сучасні види страхування ризиків.
2. Особливості страхування кібер-ризиків.
3. Історія розвитку страхування фінансових ризиків.
4. Соціальна відповідальність бізнесу.
5. Діяльність Фонду гарантування вкладів у сучасних умовах.

Запитання та завдання для самоперевірки

1. Чому страхування ризиків відносять до галузі майнового страхування?
2. Які є види страхування підприємницьких ризиків?
3. Які ризики притаманні сучасному бізнесу?
4. Чому страховики можуть передбачати ліміт відповідальності за окремими видами страхування?
5. Які превентивні заходи дієві щодо ризиків на ринку праці?

ТЕМА 10. СТРАХУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

- 10.1. Загальні принципи страхування відповідальності.
- 10.2. Страхування депозитів.
- 10.3. Страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів.
- 10.4. Страхування професійної відповідальності.

Основні терміни та поняття: цивільна відповідальність, матеріальна відповідальність, кримінальна відповідальність, третя особа, Зелена карта, МТСБУ, ліміт відповідальності страховика, судове рішення, помилка, упушення.

10.1. Загальні принципи страхування відповідальності

Страхування відповідальності – це галузь страхування, де об'єктом страхового захисту виступає відповідальність страхувальника перед третіми особами за шкоду, заподіяну в результаті якої-небудь діяльності чи бездіяльності.

<i>Особливості договорів страхування відповідальності</i>	
Форма проведення	- обов'язкова - добровільна
Типи договорів	- на основі «прояву» - на основі «заявлених позовів»
Термін дії	- короткострокові - середньострокові

Застрахований	третя особа, яка постраждала внаслідок діяльності чи бездіяльності страхувальника
Ліміт відповідальності страховика	верхня межа розміру відшкодування
Обов'язковим є	самостійне визнання власної провини страхувальником, або рішення суду

Страховик несе відповідальність лише за прямі та ненавмисні збитки, що виникли протягом дії договору страхування.

Якщо претензії до одного страхувальника пред'являють одразу кілька осіб і обсяг спричинених збитків перевищує загальний ліміт відповідальності страховика за договором, то відшкодування здійснюється пропорційно відношенню суми завданих збитків до загального ліміту відповідальності страховика.

10.2. Страхування депозитів

Страхування депозитів – це комплекс заходів, спрямованих на захист вкладів і забезпечення їх гарантованого повернення у повному або частковому обсязі у разі банкрутства фінансової установи.

<i>Особливості страхування депозитів:</i>	
Об'єкт страхування	відповідальність банку перед вкладниками з виплати суми вкладу і відсотків по ньому.
Страхова сума	за договором страхування дорівнює сумі вкладу страхувальника на момент настання страхового випадку.

Термін дії	- один рік - відповідно до терміну застрахованих вкладів
Застрахований	третя особа, яка постраждала внаслідок діяльності чи бездіяльності страхувальника
Тарифна ставка	залежить від фінансового стану банку, економічної кон'юнктури; видів, розмірів і термінів вкладів.
Страхувальник	банківська установа
Застрахований	вкладник банку – фізична або юридична особа

10.3. Страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів

Об'єктом страхування тут є майнові інтереси, що пов'язані з відшкодуванням особою, цивільно-правова відповідальність якої застрахована, шкоди, заподіяної життю, здоров'ю, майну потерпілих внаслідок експлуатації забезпеченого транспортного засобу.

Особи, відповідальність яких застрахована, – це страхувальник та інші особи, які правомірно володіють забезпеченим транспортним засобом.

Страховик – страхова компанія, яка має право на здійснення страхування цивільної відповідальності автовласників у обов'язковій та/чи добровільній формі.

Порядок та умови **добровільного страхування відповідальності** автовласника визначаються страховиками самостійно у правилах страхування.

Порядок та умови **ОСЦВВНТЗ** визначаються законом України і є однаковими для всіх страховиків.

**Тарифні ставки при страхуванні
відповідальності власників ТЗ
залежать від:**

→ Типу ТЗ: об'єм двигуна ТЗ, пасажиромісткість,
вантажопідйомність

→ Місця реєстрації (проживання) власника ТЗ або
місцезнаходження юридичної особи

→ Сфери використання ТЗ

→ Категорії власника ТЗ, водійського стажу

→ Строку дії договору страхування

→ Наявність та відсутність страхових випадків

Страховим випадком є дорожньо-транспортна пригода, що сталася за участю забезпеченого транспортного засобу, внаслідок якої настає цивільно-правова відповідальність за шкоду, заподіяну життю, здоров'ю та/або майну потерпілого.

Поліс «Зелена картка» – сертифікат обов'язкового страхування цивільної відповідальності автовласників, який визнається в усіх країнах, що входять до міжнародної системи «Зелена картка».

Моторне (транспортне) страхове бюро України (МТСБУ) – це об'єднання страхових компаній, які мають ліцензію на здійснення обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів за шкоду, яка заподіяна третім особам.

Членство страховиків у МТСБУ є обов'язковою умовою здійснення діяльності щодо ОСЦВ.

10.4. Страхування професійної відповідальності

Об'єкт страхування	майнові інтереси страхувальника, пов'язані з відповідальністю за шкоду, нанесену третім особам у результаті помилки або упущення, здійснених при виконанні професійних обов'язків
Страховий випадок	помилка, допущена страхувальником під час виконання професійних обов'язків, яка призвела до матеріальних збитків або втрати здоров'я, заподіяння тілесних пошкоджень чи смерті третіх осіб.
Страхувальник	фізична особа, що здійснює приватну професійну діяльність (лікарі, аудитори, юристи, архітектори, нотаріуси, тощо)
Страхова сума	залежить від суми можливих претензій
Термін дії	коротко або середньостроковий
Тарифна ставка	залежить від професії, рівня кваліфікації, досвіду роботи, віку страхувальника, наявності випадків і важкості попередніх помилок
Форма проведення	- обов'язкова - добровільна

Теми доповідей та рефератів

1. Екологічне страхування: суть і значення.
2. Особливості страхування відповідальності позичальника за неповернення кредиту.
3. Сучасні види страхування цивільної відповідальності громадян.
4. Історичні приклади реалізації професійної відповідальності.

Запитання та завдання для самоперевірки

1. Які види відповідальності підлягають страхуванню?
2. Хто є застрахованою особою за видами страхування відповідальності?
3. Які види страхування відповідальності є обов'язковими в Україні?
4. Які документи підтверджують факт настання страхового випадку при страхуванні відповідальності?
5. Яка мета обов'язкового страхування цивільної відповідальності автовласника?

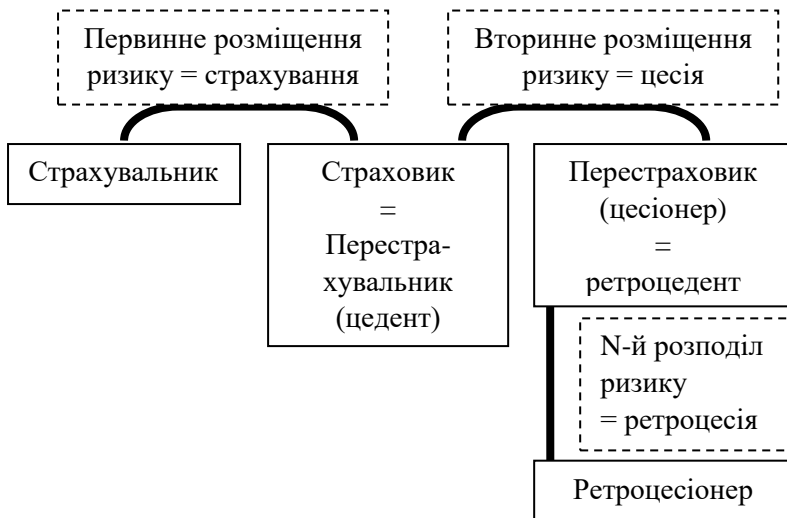
ТЕМА 11. ПЕРЕСТРАХУВАННЯ ТА СПІВСТРАХУВАННЯ

- 11.1. Необхідність перестрахування, його суть та функції.
- 11.2. Методи перестрахування.
- 11.3. Види договорів перестрахування.
- 11.4. Співстрахування: суть і механізм дії.

Основні терміни та поняття: перестраховик, перестраховальник, цесія, ретроцесія, квота, ексцедент збитку, ексцедент збитковості, ексцедент сум, факультативне, облігаторне, змішане перестрахування, співстраховики, страховий союз, пул, відповідальність страховальника.

11.1. Необхідність перестрахування, його суть та функції

Перестрахування (цесія) – це система економічних відносин, при яких страховик беручи до страхування ризику, передає частину відповідальності по них на певних умовах іншим страховикам з метою створення збалансованого страхового портфеля та забезпечення платоспроможності.

Функції перестрахування

Вторинний розподіл ризиків

Допомагає первинним страховикам забезпечувати платоспроможність і вистояти у конкурентній боротьбі

Підтримка первинного страховика в оцінці та виборі ризиків, визначенні збитків, інвестиційній діяльності

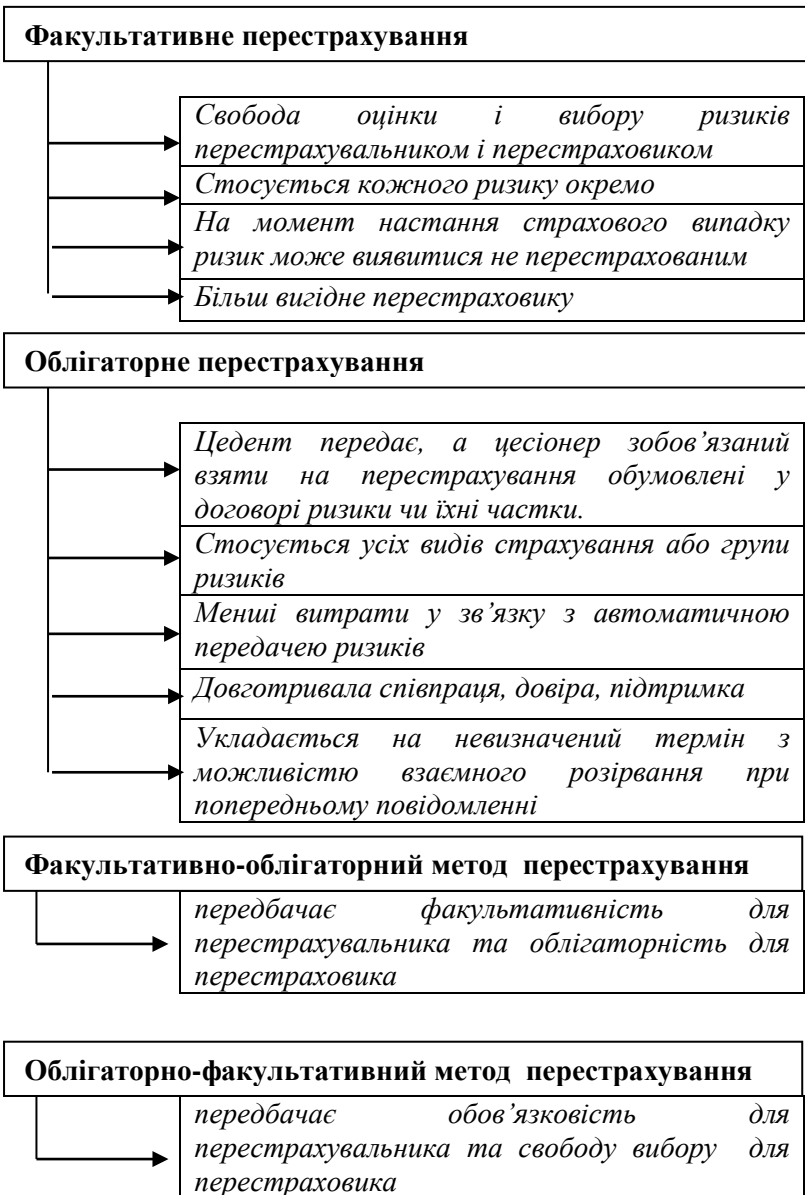
Бордеро – перелік ризиків, або їх частини, із зазначенням відповідної їм страхової премії, що перестраховальник передає на перестрахування.

Ліміт власного утримання ризику – частина ризиків, а відповідно і премій та зобов'язань, які перестраховальник залишає на свої відповідальності. Може визначатися за окремим страховим полісом, окремим ризиком або групою ризиків

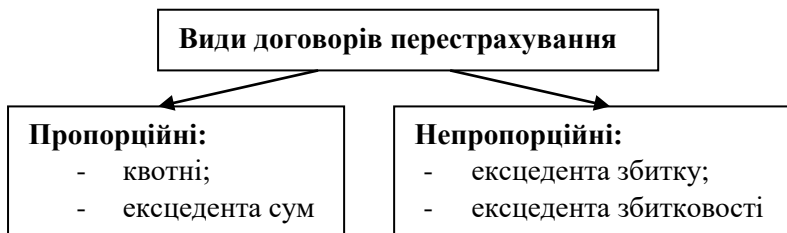
Вихідне перестрахування – процес передачі перестраховальником (цедентом, ретроцедентом) перестраховику (цесіонеру, ретроцесіонеру) у перестрахування повністю або частково певного ризику.

Вхідне перестрахування – процес прийняття перестраховиком (цесіонером, ретроцесіонером) ризиків, переданих у перестрахування повністю або частково перестраховальником.

11.2. Методи перестраховання

11.3. Види договорів перестрахування

У страховій практиці застосовуються комбінації різних договорів перестрахування.

Результати за пропорційними договорами у цедента та цесіонера збігаються. При непропорційних договорах результати будуть протилежними, цедент може завершити операцію з позитивним результатом, а перестраховик – зазнати збитків.

Квотний договір перестрахування передбачає передачу цесіонеру премії та збитків в однаковій пропорції в межах певного ліміту прийняття ризиків (**квоті**).

Ексцедент – максимум власної участі страховика в покритті ризику.

При договорі ексцедентного перестрахування перестраховик бере на себе зобов'язання відповідати за полісами, які **покривають суми**, що перевищують ліміти власної участі страховика в покритті ризику. У договорі передбачається кількість лімітів, які можуть бути передані.

При укладанні ексцедентних договорів непропорційного перестрашування цедент отримує захист від: великих збитків; суміщення збитків; подій катастрофічного характеру.

При договорі ексцедента збитку перестрашування починає діяти лише у випадку **перевищення суми збитків** за застрахованим ризиком установленої у договорі суми.

При договорі ексцедента збитковості («стоп-лос») перестрашування починає діяти лише у випадку **перевищення збитковості за результатами проведення справи** передбачений у договорі відсоток.

11.4. Співстрашування: суть і механізм дії

Співстрашування – це страхування, при якому двоє або більше страховиків беруть участь визначеними частками у страхуванні одного і того ж ризику, видаючи спільні та окремі поліси, кожний на страхову суму у своїй частці.

При страхуванні об'єкта не на повну суму страховальник несе відповідальність за незастрахованою часткою і виступає у ролі співстраховика.

Принципи діяльності страхових пулів (союзів, об'єднань)	
Форма об'єднання	- обов'язкова - добровільна
Рівень залежності	- зі створенням юридичної особи - без довготривалої взаємодії

Форма розподілу ризику	- <i>співстрахування</i> - <i>перестрахування</i>
Форма відповідальності перед клієнтами	- <i>часткова</i> - <i>солідарна</i> - <i>субсидіарна</i>
Форма відносин з клієнтами	- <i>будь-яким учасником пулу</i> - <i>лідером пулу</i> - <i>учасником-андеррайтером</i>
Форма взаємодії в межах пулу	- <i>спільні правила і тарифи</i> - <i>спільна політика інвестиційної діяльності</i> - <i>спільна політика перестрахування</i> - <i>встановлення ліміту відповідальності пулу</i>
Порядок об'єднання	- <i>вільний</i> - <i>обмежений</i> - <i>за встановленими критеріями</i>

Теми доповідей та рефератів

1. Історія розвитку перестрахування.
2. Сучасні конкуренти операціям перестрахування.
3. Стан та проблеми здійснення перестрахування в Україні.
4. Законодавчі вимоги до проведення операцій перестрахування в Україні.
5. Діяльність страхових і перестрахових пулів в Україні та світі.

Запитання та завдання для самоперевірки

1. Яка різниця між вхідним і вихідним перестрахуванням?
2. Які компанії можуть здійснювати перестрахування?
3. Які методи передачі ризиків у перестрахування більш вигідні перестраховальникам?
4. Який порядок передачі ризиків за квотним договором перестрахування?
5. У чому спільність і відмітність між страхуванням, співстрахуванням та перестрахуванням?

Завдання для самостійної роботи

<p>ТЕМА 1. ПОНЯТТЯ ТА ЕКОНОМІЧНА СУТЬ СТРАХУВАННЯ</p> <ol style="list-style-type: none">1. Роль і місце страхування в економіці країни.2. Системи та принципи страхування.
<p>ТЕМА 2. ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТКУ СТРАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ</p> <ol style="list-style-type: none">1. Цікаві випадки з історії страхування у світі.2. Розвиток страхування на Буковині.
<p>ТЕМА 3. ТЕРМІНОЛОГІЯ СТРАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ</p> <ol style="list-style-type: none">1. Терміни страхування, які визначають умови формування страхового фонду.2. Міжнародні страхові терміни.
<p>ТЕМА 4. ВИДИ ТА ФОРМИ СТРАХУВАННЯ</p> <ol style="list-style-type: none">1. Причини виникнення та роль обов'язкового страхування.2. Класифікація видів страхування у країнах-членах ЄС.3. Особливості здійснення обов'язкового страхування в Україні та в інших країнах світу.4. Правила страхування.
<p>ТЕМА 5. СТРАХОВИЙ РИНОК</p> <ol style="list-style-type: none">1. Організація страхової справи, суть страхової угоди та етапи її проходження.2. Об'єднання страховиків та їх функції.3. Співпраця наглядового органу, з міжнародними наглядовими органами.4. Характеристика діяльності страхових компаній України, порядок та документи необхідні для створення страхової компанії.5. Реорганізація та ліквідація страхової компанії.6. Реклама страхових послуг і нетрадиційні канали реалізації страхових послуг.
<p>ТЕМА 6. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ</p> <ol style="list-style-type: none">1. Актуарні розрахунки.2. Особливості страхової статистики.3. Шахрайство у страхуванні.4. Платоспроможність і фінансова стійкість страховиків.

<ul style="list-style-type: none"> 5. Страхові резерви страхових компаній. 6. Інвестиційна політика страхових компаній в Україні та інших розвинених країн.
<p>ТЕМА 7. ВИДИ СТРАХУВАННЯ РІВНЯ ЖИТТЯ ГРОМАДЯН</p> <ul style="list-style-type: none"> 1. Практика проведення медичного страхування в Україні та світі. 2. Проблеми розвитку ЗДСС в Україні. 3. Пенсійне страхування.
<p>ТЕМА 8. МАЙНОВЕ СТРАХУВАННЯ</p> <ul style="list-style-type: none"> 1. Страхування в сільському господарстві. 2. Особливості проведення авто-каско. 3. Страхування майна юридичних осіб.
<p>ТЕМА 9. СТРАХУВАННЯ РИЗИКІВ</p> <ul style="list-style-type: none"> 1. Особливості здійснення страхування валютних ризиків. 2. Характеристика страхування інвестиційних ризиків. 3. Страхування ризику неповернення кредиту.
<p>ТЕМА 10. СТРАХУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ</p> <ul style="list-style-type: none"> 1. Особливості впровадження в Україні ОСЦВВТЗ. 2. Авто-каско й автоцивілка: порівняльна характеристика. 3. Страхування депозитів в Україні.
<p>ТЕМА 11. ПЕРЕСТРАХУВАННЯ І СПІВСТРАХУВАННЯ</p> <ul style="list-style-type: none"> 1. Перестрахові пули: суть та особливості діяльності. 2. Роль співстрахування у розвитку страхової справи.

Рекомендована література

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12.09.2019 № 79-IX / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/79-20#Text>
2. Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів : Закон України від 01.07.2004 р. № 1961-IV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1961-15#Text>
3. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР / Верховна Рада України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>
4. Про страхування: Закон України від 18.11.2021 № 1909-IX / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text> (чинний з 01.01.2024).
5. Білик О.І., Хім М.К. Державне і приватне страхування. Теорія і практика: навч. посіб. Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2019. 231 с.
6. Журавка О.С., Бухтіарова А.Г., Пахненко О.М. Страхування : навчальний посібник. Суми : Сумський державний університет, 2020. 350 с.
7. Клапків Ю.М. Ринок страхових послуг: концептуальні засади, технічні інновації та перспективи розвитку : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2020. 568 с.
8. Клапків Л., Клапків Ю., Свірський В. Фінансові ризики в діяльності страхових компаній : теоретичні засади, сучасні реалії та прагматизм управління : монографія. Івано-Франківськ : Кушнір Г. М., 2020. 172 с.
9. Мельник Т. А., Сибірцев В. В. Страхування : навчальний посібник. Кропивницький: ПП «Ексклюзив Систем», 2022. 307с.

10. Плиса В.Й. Страхування : підручник, 2-ге вид, виправлене й доповнене. Київ: Каравела, 2019. 512 с.
11. Страхування : підручник; за ред. І. В. Колупасевої. Харків : Стильна типографія, 2018. 741 с
12. Страхування : практикум / укл. Брязкало А.Є., Гладчук О.М. Кучерівська С.С. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т, 2020. 152с.
13. Фінанси, банківська справа та страхування. Корпоративні фінанси та фінансове посередництво : підручник для бакалаврів / за ред. проф. П.О. Нікіфорова, доц. Н.А. Бак. Том.1. Чернівці, 2019. С. 63-112.

Інформаційні ресурси

1. Інформаційні ресурси Національного банку України : URL: <http://www.bank.gov.ua>.
2. Інформаційні ресурси Національної комісії, що здійснює державне регулювання на фінансовому ринку: URL: <http://www.npf.gov.ua>.
3. Інформаційні ресурси Ліги страхових організацій України: URL: <http://www.uainsur.com>
4. Інформаційні ресурси Міністерства фінансів України URL: <http://www.minfin.gov.ua>
5. Інформаційні ресурси Української федерації убезпечення URL: <http://www.ufu.org.ua>
6. Інформаційні ресурси Товариства актуаріїв України URL: <http://actuary.in.ua>